

Projektanci edukacji

Od pomysłu do projektu

Projekt jest dobry na wszystko

O pracy metodą projektów
w klasach IV–VIII

Projektowanie samodzielności

O pracy metodą projektów w klasach IV–VIII

Nauka w klasie IV to dla młodych uczniów bardzo trudny okres. Do tej pory byli otoczeni opieką wychowawcy i prowadzeni przez niego – dosłownie i w przenośni – za rękę. Klasa IV to spotkanie z nowym: nowymi nauczycielami, nowymi przedmiotami, nowymi wymaganiami.

Tekst: Anna Tulczyńska

Sposób organizacji zajęć i poziom wymagań w starszych klasach szkoły podstawowej powoduje, że nauczyciele oczekują od swoich podopiecznych większej odpowiedzialności, samodzielności i planowania. Dobrym sposobem na rozwinięcie tych kompetencji jest zrealizowanie z uczniami projektu edukacyjnego.

Dlaczego teraz?

Projekt edukacyjny to metoda, która zakłada współpracę nauczyciela z uczniami na nieco innych zasadach niż praca na lekcjach.

- Dzięki pracy za pomocą projektu edukacyjnego nauczyciel/wychowawca może dużo lepiej poznać swoich uczniów. Przygotowanie, realizacja i prezentacja wyników projektu pomagają uczniom pokazać się z jak najlepszej strony. Projekty dają szansę również tym uczniom, którzy nie mają typowo szkolnych umiejętności, ale ich mocną stroną są na przykład dobra komunikacja w grupie i publiczne wystąpienia, umiejętności organizacyjne, planowania, prezentowania wyników pracy i zdolności plastyczne.

- Wspólna praca nad projektem integruje zespół klasowy.
- Uczniowie, realizując swoje zadania, uczą się odpowiedzialności za powierzone im obowiązki. Jeśli jedna osoba z zespołu nie wykona swojej części pracy, to cała grupa ma problem. Jeśli jeden z zespołów nie wykona swojej części w terminie, to inne zespoły nie mogą kontynuować działań, a realizacja całości w zaplanowanych ramach czasowych jest zagrożona.
- Praca nad projektem wymaga od uczniów samodzielności. Młode osoby mądrze wspierane przez opiekuna projektu – tylko w takim zakresie, w jakim ta pomoc jest potrzebna – uczą się polegać na sobie i swoich umiejętnościach.
- Realizacja projektu edukacyjnego jest dobrym sposobem na to, by zainteresować uczniów nowymi przedmiotami. Czasem zaczynają oni naukę z obawą że będzie trudno, że ich nie zainteresuje, że... Wspólna praca nad ciekawym, wybranym przez uczniów zagadnieniem będzie doskonałym wstępem do nauki.

Wstęp do realizacji projektu w IV klasie

Sporym wyzwaniem na początku pracy z czwartoklasistami jest dopasowanie trudności przekazywanych informacji do możliwości poznawczych uczniów oraz zmiana sposobu wydawania poleceń i konstruowania zadań. Dlatego pracując z uczniami w klasie IV, dobrze jest często się upewniać, czy rozumieją oni prezentowane treści, zadawane ćwiczenia i wydawane polecenia, czy wszyscy dobrze pojęli rozwiązywany problem, cel projektu i zadane pytanie.

Kolejnym ważnym aspektem jest wydawanie bardzo prostych, konkretnych poleceń i przydzielanie krótkich zadań, a dopiero po ich wykonaniu powierzenie kolejnego obszaru do pracy. Uczniowie na tym etapie edukacji mają jeszcze spore problemy

z planowaniem pracy, dzieleniem się nią w zespole oraz jej organizacją. I w tym zakresie potrzebują pomocy nauczyciela, od którego będą mogli nauczyć się tych umiejętności. Realizacja projektu to mogą być ich pierwsze samodzielne kroki, dlatego potrzebują pomocy, wsparcia i dużo doceniania wysiłków, a nie tylko efektów.

Z czasem łatwiej

W klasach V–VIII praca metodą projektu zwykle nie sprawia większych trudności. Nauczyciele i uczniowie znają siebie nawzajem. Nauczyciele wiedzą, jakie możliwości mają ich podopieczni, znają ich słabe i mocne strony. Dzięki temu, planując projekt, mogą wykorzystywać posiadane przez uczniów zasoby, wiedzę i zainteresowania. Uczniowie zaś znają zasady obowiązujące podczas pracy.

Nauczyciele na tym etapie edukacji zwykle nawiązali już relacje z uczniami, potrafią rozwiązywać pojawiające się między nimi konflikty, rozładowywać trudne emocje. To sprawia, że mogą już wykonywać zadania wymagające więcej czasu i wysiłku oraz zaangażowania uczniów. Jest to też dobry moment na proponowanie uczniom projektów indywidualnych, międzyklasowych, na przykład w ramach kół zainteresowań, których rezultaty prezentowane są podczas szkolnych wydarzeń.

Uczniowie starszych klas szkół podstawowych mogą podjąć się realizacji wszystkich rodzajów projektów: zarówno badawczych – polegających na zbieraniu informacji, analizowaniu ich, porządkowaniu i opracowywaniu wniosków – jak i projektów społecznych, czyli projektów „działania” odpowiadających na realne potrzeby środowiska, szkolnego bądź lokalnego.

Aby współpraca z dorastającymi uczniami przebiegała bezproblemowo i była owocna, warto, by nauczyciele i uczniowie stosowali się do kilku zasad. Można je omówić z uczniami, przygotowując kontrakt projektowy.

Dla nauczycieli

1. Wspieraj, ale nie wyręczaj swoich uczniów. Udzielaj im tylko tyle wsparcia, ile potrzebują, by ruszyć dalej samodzielnie.
2. Pozwól uczniom poczuć się właścicielami tego projektu, niech biorą odpowiedzialność za podejmowane działania, ale także niech ponoszą konsekwencje swoich zaniedbań i niedociągnięć.
3. Pobudzaj każdego do rozwijania zainteresowań, do eksponowania mocnych stron. Pomóż tak zaplanować podział zadań, by każdy mógł zaprezentować swoje atuty.
4. Zachęcaj do rozwiązywania problemów w sposób twórczy. Pamiętaj, że zbyt szybka ocena lub krytyka blokuje kreatywne myślenie.
5. Zachęcaj do korzystania z różnorodnych źródeł informacji. Wykorzystaj tę okazję do pokazania uczniom, jak oceniać wiarygodność źródeł, jak się na nie powoływać, jak respektować prawa autorskie.
6. Zachęcaj do dyskusji. Ucz przy okazji zasad dobrej debaty, argumentowania, rozwiązywania konfliktów i negocjowania. Bądź mediatorem, a nie sędzią.
7. Pomagaj uczniom rozumieć, jakie są przyczyny popełnionych przez nich błędów, i ucz ich wyciągania wniosków.
8. Bądź otwarty/-a na efekty pracy uczniów, nie fiksuj się na swojej wizji. To oni są właścicielami projektów.

Dla uczniów

1. Zespół to więcej niż suma elementów. Nastawcie się na współpracę. Efekt ostateczny niech będzie wynikiem pracy wszystkich członków grupy.
2. Niech każdy z Was bierze odpowiedzialność za powierzone mu działania. Wasza praca to mozaika. Brak jednego elementu psuje efekt.
3. Temat projektu, plan pracy, podział obowiązków powinny być efektem ustaleń wszystkich członków zespołu, w porozumieniu z nauczycielem.
4. Dyskutujcie, prowadźcie rozmowy, burze mózgów – mogą pojawić się ciekawe rozwiązania.
5. Starajcie się na spokojnie, używając argumentów, przekonywać członków grupy do swoich pomysłów.
6. Przydzielając zadania każdemu z grupy, weźcie pod uwagę predyspozycje i mocne strony koleżanek i kolegów. Nie narzucajcie innym zadań.
7. Zbierając potrzebne informacje, korzystajcie ze sprawdzonych, wiarogodnych źródeł. Pamiętajcie, że w Internecie można znaleźć wiele informacji, ale nie wszystkie są zgodne z najnowszym stanem wiedzy, nie wszystkie są prawdziwe, czasem autorzy celowo wprowadzają czytelników w błąd.
8. Dobra atmosfera w zespole podnosi efektywność – próbujcie spokojnie rozmawiać, szukajcie satysfakcjonujących wszystkich rozwiązań, w razie trudności proście o pomoc nauczyciela.
9. Nawet najlepszy projekt musi być dobrze zaprezentowany, nawet najgłupszy projekt może dzięki Wam zabłysnąć – przeanalizujcie różne pomysły przed prezentacją efektów Waszej pracy.

Przygotowując projekt, warto dopasować najlepszy z możliwych sposobów prezentacji efektów pracy.

Jak zaprezentować projekt:

Tekst

- pisemne relacje, dzienniki,
- książki, broszury, ulotki, gazetki.

Formy wizualne

- albumy ze zdjęciami,
- postery z wykresami, szkicami, mapkami,
- kolaże, plakaty, makiety,
- modele,
- filmy,
- strona internetowa.

Atrakcje dla społeczności szkolnej lub lokalnej

- szkolna lub międzyszkolna wystawa,
- warsztaty prowadzone przez uczniów,
- piknik naukowy.

Wystąpienia

- prezentacje multimedialne,
- miniwykłady,
- przedstawienie teatralne, inscenizacja.

Projekt edukacyjny – idealna metoda, idealny czas

Okres nauki w starszych klasach szkoły podstawowej zbiega się z czasem dojrzewania uczniów. Ważnym zadaniem rozwojowym jest poszukiwanie odpowiedzi na pytanie: kim jestem, kim mam być? Szukanie odpowiedzi na te pytania wiąże się często z buntem, odrzuceniem norm nałożonych przez dorosłych i z eksperymentowaniem. Uczniowie potrzebują w tym okresie trochę więcej samodzielności, na przykład podczas współpracy

z wychowawcą, oraz więcej odpowiedzialności za siebie. Projekt edukacyjny to metoda pracy z uczniami, która pozwala im czuć się podmiotowo w szkole, pomaga przejmować odpowiedzialność za proces edukacji, wydobywa i pozwala na bazowanie na mocnych stronach ucznia. Wszystkie te elementy są potrzebne młodym ludziom, aby mogli oni zbudować swoją bardziej dojrzałą tożsamość. Są też doskonałym treningiem, by przejście w przyszłości do szkoły ponadpodstawowej nie było dla nich szokiem.

ANNA TULCZYŃSKA

Psycholożka, certyfikowana psychoterapeutka behawioralno-poznawcza, członkini Polskiego Towarzystwa Terapii Poznawczo-Behawioralnej. Ma prawie dwudziestoletnie doświadczenie w pracy z dziećmi i młodzieżą, od początku swojej drogi zawodowej związana z edukacją. Kieruje Ośrodkiem Promocji Talentów w Warszawie. W szkole, w której pracuje, stworzyła program tutoringu rozwojowego. Jest autorką licznych publikacji poradnikowych dla nauczycieli i dyrektorów szkół. Prowadzi warsztaty i wykłady dla nauczycieli.

Projekt jest dobry na wszystko

Młodzi ludzie, zaczynając formalną edukację, najczęściej mają częściowo rozbudzoną kreatywność i zainteresowanie światem. Jak bardzo są go ciekawi, zależy oczywiście od domu rodzinnego. Zadaniem nas, nauczycieli, jest spowodować, że opanują oni konkretne umiejętności i posiadą odpowiednią wiedzę.

Tekst: Barbara Podgórska

Dajmy uczniom szansę na popełnianie błędów

Często miejsca na rozwijanie pasji i samodzielne działania w szkole nie ma zbyt wiele. Stąd duża część młodych ludzi przestaje zadawać pytania i dziwić się światu. Nie widzi rozwiązań nawet uciążliwych dla siebie problemów i zaczyna biernie czekać na pomoc dorosłych opiekunów.

Realizacja uczniowskich projektów pozwoli uczniom być sprawcami zmian – poprzez planowanie, pomyłki i wyciąganie wniosków. Najważniejszą korzyścią jest właśnie mylenie się i popeł-

nianie błędów w tak bezpiecznych warunkach, jak szkoła i troskliwy nauczyciel, opiekun. Oczywiście ludzie dojrzały potrafią wyciągać wnioski z cudzych błędów – ale własne błędy mogą nauczyć najwięcej.

Odpowiedz sobie na pytanie: po co?

Projekt ma początek i nie ma końca. Jeśli będzie zrealizowany z zaangażowaniem i energią, to po zakończeniu pojawiają się pomysły na kolejne działania. Dlatego trzeba uważać na precyzyjne określenie celów, jakie chcemy osiągnąć. Oczywiście uczniowie sami zaproponują działania, jakimi się zajmą. Ale chodzi o nasze – nauczycielskie

- cele. Dla mnie przy realizacji projektów bardzo ważne było spowodowanie samodzielnych działań przez osoby biernie na co dzień oraz doświadczenie sprawstwa i sukcesu w odniesieniu do osób o niskiej samoocenie. To były moje cele. A uczniowie mogli je realizować przy okazji dowolnego działania. Dlatego bardzo ważne jest przemyślenie naszych celów i potrzeb. Jeśli na przykład młodzi ludzie mają się uczyć współpracy, trzeba wziąć pod uwagę skład zespołów. Bo z jednej strony jeśli będzie losowy, to zyskają szansę na poznanie się, zbliżenie do siebie podczas realizacji projektu, ale możliwa jest sytuacja, że powstaną zespoły zdecydowanie różniące się potencjałem lub mocno wewnętrznie skonfliktowane i w efekcie nie tylko nie osiągną swoich, lecz i naszych celów.

MOJA RADA:

Proponuję z entuzjazmem zachęcić do wybrania maksymalnie dwu osób, tak żeby powstały 2-3-osobowe zespoły. Zespoły mogą być międzyklasowe. W zespole mogą być osoby spoza szkoły - byle tylko w podobnym wieku. **NAJWAŻNIEJSZE**, żeby uczniowie zaczęli i udało im się poczuć satysfakcję. Kiedy doświadczą sukcesu, będzie im łatwiej działać dalej.

Jeden projekt – wiele korzyści, również dla nauczyciela!

Wprowadzanie pracy z projektem powoduje zwiększenie poczucia satysfakcji i naszego własnego sprawstwa. Takie działania skutecznie odsuwają wypalenie zawodowe, co jest wielkim zagrożeniem dla aktywnych i energicznych nauczycieli.

Drugą natychmiastową korzyścią jest poznanie swoich uczniów z innej strony. Zapewne zaistnieją sytuacje, w których dzieci pokażą światu nowo odkryte talenty. Wtedy nauczyciel ma swój udział w rozwoju tych umiejętności i ma prawo czuć dumę ze swoich podopiecznych. Doświadczenie z dziećmi ciekawości i bliskości jest bezcenne. Na takim fundamencie już łatwo budować relacje pełne szacunku i sympatii.

Po trzecie, aktywny nauczyciel zyskuje w oczach przełożonych, promuje szkołę w środowisku lokalnym. Każdy zrealizowany plan działania pozwala nam, nauczycielom, poznać dorosłe osoby lubiące wspierać aktywności dzieci. To są ich rodzice lub zaprzyjaźnieni wujkowie i ciocie. Dorośli opiekunowie często na początku przyglądają się nieufnie aktywizującym dzieci pomysłom nauczyciela, ale przedstawienie najmniejszego sukcesu dziecka w przestrzeni publicznej jest ogromnie ważnym dowodem, że warto to robić.

Jak efektywnie pracować za pomocą projektu

1. Pozwól popełniać błędy,

dbając JEDYNNIE o bezpieczeństwo. Jeśli uczniowie mają pomysł na projekt, który zgodnie z Twoim doświadczeniem nie ma szansy na realizację, pozwól im spróbować. Tylko kolejne próby pomogą im wyciągnąć wnioski. A może oni mają rację? Jeśli na przykład zaplanują akcję dokarmiania zwierząt i jednym z jej elementów będzie zachęcenie do tego WSZYSTKICH sąsiadów, to pozwól im spróbować. Jasne, że nie uda im się porozmawiać ze wszystkimi i wszystkich zachęcić. Ważne jest jedynie to, żeby nie odwiedzali obcych ludzi bez opieki. To jest właśnie Twoja rola: autorytarnie zadbać o ich bezpieczeństwo, ale jeśli chcą porozmawiać ze wszystkimi, niech spróbują!

2. Nie pytaj:

„Dlaczego coś nie wyszło”, tylko: „Co zamierzają zrobić, żeby wyszło?”. Jeśli chcesz ukierunkować myślenie uczniów na wnioskowanie, zapytaj ich, jak chcą poprawić sytuację. Co zrobią dalej, żeby zrealizować cel lub jak go zmodyfikują? Wszystko po to, żeby zrealizowali zamiary. Nie „żeby im się udało”, bo to oznacza, że sukces był zależny raczej od czynników zewnętrznych i szczęścia, tylko po to, żeby urzeczywistnili swoje zamierzenia. Chodzi o to, żeby zaczęli planować swoje działania i zabierali się do ich realizacji, a nie czekali, aż „zrobi się samo”.

3. Dokładnie rozplanuj czas

na realizację kolejnych kroków, oczywiście biorąc pod uwagę marginesy przesunięć czasowych. Jeśli na podjęcie decyzji o przystąpieniu do realizacji projektu mają tydzień, a ktoś zachoruje i zgłosi się za dziesięć dni, to nie szkodzi. Ty to przewidziałaś/-łeś. Jeśli kolejnym krokiem po deklaracji przystą-

pienia do działań jest zgłoszenie składu zespołu, a potem złożenie wstępnego planu i wyjaśnienie Ci wszelkich wątpliwości, to daj sobie czas również na przypominanie zapominalskim. Oni jeszcze nie wiedzą, jak będzie super! Mogą zapomnieć o Twoich terminach, więc przypominaj do skutku.

4. Przygotuj im podpowiedzi

– bo sami uczniowie, nie mając doświadczenia, mogą nie pomyśleć o zaplanowaniu pomocy dorosłych, potrzebie znalezienia finansów lub wolnego czasu. Podpowiedzi mogą mieć formę przykładowego planu.

5. Zaplanuj sposób zapisywania informacji,

bo inaczej nawet Ty się pogubisz. Dobrym pomysłem jest segregator i dokładanie kartek z kolejnymi danymi. Bardzo ważne, by puste kartki lub nawet segregator mieć zawsze ze sobą, bo zaangażowani uczniowie będą potrzebowali rozmawiać w bardzo niespodziewanych miejscach, a krótkie odpowiedzi i ustalenia szybko ulatują z pamięci.

6. Zaplanuj, jak pokażecie światu swoje działania

To bardzo ważne. Czasami dorośli nie wiedzą, jak wielki potencjał mają młodzi ludzie. Zorganizowanie wystawy w centrum, w holu urzędu miasta lub gminy jest możliwe. Wymaga już jednak Twoich zabiegów organizacyjnych, bo graficzna forma posterów musi spełniać standardy zarządzającego miejscem ekspozycji. Może on zresztą aktywnie pomóc w przygotowaniu wystawy, jeśli zechce promować przedsiębiorczą postawę młodych ludzi.

Treści wymagane w planie działania:

Cel działania:

Bardzo ważne jest uzasadnienie. Napisz prostymi słowami, co się stanie, kiedy zrealizujesz swoje plany. Napisz też, na czym zależy Ci najbardziej, a co powinno się stać, byś był/-a zadowolony/-a, choć nie jest to najważniejsze. Opisz krótko, dlaczego to, co planujesz, jest dobre i ważne.

Scenariusz działania:

Kolejne kroki wraz z datami, które przewidujesz. Najlepiej napisz to w punktach.

Kosztorys (budżet):

Co? Za ile pieniędzy? I skąd je weźmiecie?

Potrzeby osobowe, rzeczowe:

Napisz, kto z kolegów/koleżanek jest potrzebny do pomocy lub będzie musiał się zgodzić na coś albo jest potrzebny, bo jako dorosły zapewni Ci bezpieczeństwo. A może będziesz potrzebować jakichś przedmiotów?

Przewidywane trudności, z których wystąpieniem się liczysz:

Nie chodzi jednak o martwienie się na zapas, tylko o dalekowzroczność!

„Projektując” z uczniem młodszym

Pracując za pomocą projektu z młodszymi, należy zwrócić dodatkowo uwagę na jasność przekazu i precyzyjne określenie celów, bo dzieci młodsze mogą realizować wspaniałe działania, ale nie mają doświadczenia i mogą podejmować się realizacji celów pięknych, lecz absolutnie nieosiągalnych. Wielką umiejętnością jest zatem tak poprowadzić dyskusję, żeby oni sami urealnili swoje cele. Dużą sztuką jest też dostrzegać najmniejsze nawet sukcesy i podkreślać je uważnie w stosunku do wszystkich podopiecznych. Zwłaszcza nieśmiałe dzieci zyskują, kiedy zauważamy ich działania.

Dlaczego warto?

Uczniowie, z którymi zrealizowałam projekty, opisywali, że doświadczyli poczucia sprawstwa. Zrozumieli, że coś od nich zależy. Dlatego potem, studiując, angażowali się w działania kół studenckich i realizowali międzynarodowe projekty. Albo działali lokalnie – na rzecz dzielnicy, sąsiadów. Jeśli Twój uczeń ma w sobie potrzebę kreowania otoczenia, chce działać, to wystarczy, że uwolnisz ich potencjał i będziesz im towarzyszyć.

BARBARA PODGÓRSKA

Biołożka i psycholożka. Certyfikowana trenerka Szkoły Trenerów Elżbiety Sołtys w Krakowie. Terapeutka poznawczo-behawioralna. Prowadzi warsztaty z zakresu komunikacji werbalnej i niewerbalnej, pracy w zespole, metod rozwiązywania konfliktów, udzielania konstruktywnej informacji zwrotnej, motywowania, psychologicznych gier, modyfikowania zachowania metodami behawioralnymi dla rad pedagogicznych, jednostek samorządu terytorialnego oraz małych i średnich przedsiębiorstw. Była ekspertką do spraw innowacji w edukacji współpracującą z Jednostką Zarządzającą Systemem Innowacji w województwie śląskim, aktywnie uczestniczącą w działaniach promujących przedsiębiorcze i innowacyjne podejście do pracy (2004–2007). Uczestniczka programu badawczego realizowanego przez Instytut Filozofii i Socjologii PAN „Kształtowanie umiejętności złożonych” (2008–2009). Nauczycielka dyplomowana z ponaddwudziestoletnim doświadczeniem pracy w szkołach. Obecnie pracowniczka dydaktyczna Uniwersytetu SWPS we Wrocławiu. Uhonorowana przez Młodzieżową Radę Miasta Gliwice tytułem Nauczyciela Roku 2005.